

עוף השמים וגו'. והדברים הללו,
כשמתפללים ורואים אותם,
הדמות הזו, והנשמה בו.

אמר רבי אלעזר, אף על גב שאין
בו נשמה, הצדיקים לא משתנים
מכמו שהיתה דמותם בהתחלה,
וכשאדם לא הולך בדרך התורה,
הדמות הקדושה הזו מתחלפת לו,
ואז חית הבר ועוף השמים יכולים
לשלוט עליו, משום שהדמות
הקדושה הזו התחלפה לו,
התחלפה לו הדמות הזו של בן
אדם.

ובא וראה, הקדוש ברוך הוא
מחליף המצעים שלמעלה ומטה
כדי להחזיר הדברים למקומם,
ושמא רצונו בכל מעשי העולם.
הדמות של דניאל לא השתנתה
כשהפילו אותו לגב האריות,
ומשום כך נצול. אמר רבי חזקיה,
אם כך, הנה כתוב (דניאל ו) אלהי
שלח את מלאכו וסגר את פי
האריות ולא חבלו אותי משמע
שמשום המלאך שסגר את פיהם,
לא נזוק.

אמר לו, משום זה לא נזוק, שהרי
אותה דמות האדם הצדיק היא
המלאך ממש, שסגר את הפה
וקושר אותם לשמר אותו שלא
יזיקו לו, ומשום כך אלהי שלח
מלאכה, אותו שכל הדמיות
שבעולם חקוקות בו, והוא החזיק
בי את דמותי ולא יכלו לשלוט בי,
וסגר את פיהם. ועל זה שלח ודאי
את מלאכו.

והמלאך הזה, אותו שכל הדמיות
חקוקות בו, שכתוב (תהלים ק) ידן
בגוים מלא גויות, הוא שלא
משתנה לפניו כל דמיות העולם,
ועל בן צריך האדם לשמר דרכיו

גויות, איהו דלא אשתנו
ליה לבר נש, לאסתמרא

כדין בלהו דחלין וזעין מקמיה, כמה דאת
אמר, (בראשית ט) ומוראכם וחתכם יהיה על כל
חית הארץ ועל כל עוף השמים וגו', והני
מילי, כד מסתפלן וחתמן ביה, האי דיוקנא,
ונשמתא ביה.

אמר רבי אלעזר, אף על גב דנשמתא לאו
ביה, צדיקנא לא משתניין מכמה
דהוה דיוקנהוון בקדמיתא. וכד בר נש לא
אזיל בארחוי דאורייתא, האי דיוקנא
קדישא אתחלף ליה. וכדין חיות ברא
ועופא דשמיא יכלין לשלטא עליה, בגין
דאתחלף ליה האי דיוקנא קדישא, אתחלף
ליה האי דיוקנא דבר נש.

ותא חזי, קדשא בריך הוא אחלף עובדין
דלעילא ותתא, בגין לאהדרא מלין
לאתריהו, ולאשתפחא רעותיה בכל עובדי
דעלמא. דניאל לא אשתני דיוקניה כד
אפילו ליה בגובא דאריותא, ובגין כך
אשתזיב. אמר רבי חזקיה, אי הכי, הא
כתיב, (דניאל ו) אלהי שלח מלאכה וסגר פם
אריותא ולא חבלוני. משמע דבגין מלאכא
דסגר לפומייהו, לא אתחבל.

אמר ליה, בגין דא לא אתחבל, דהא ההוא
דיוקניה דבר נש זכאה, איהו מלאכא
ממש, דסגיר פומא, וקשיר לון, לנטרא
ליה, דלא יחבלון ליה. ובגין כך אלהי שלח
מלאכיה, ההוא דכל דיוקנין דעלמא
מתחקן ביה, ואיהו אתקיף דיוקני ביה, ולא
יכילו לשלטא ביה, וסגר פומייהו, ועל דא
שלח מלאכיה ודאי.

והאי מלאכא, ההוא דכל דיוקנין מתחקן
ביה. דכתיב, (תהלים קי) ידן בגוים מלא
קמיה כל דיוקנין דעלמא. ועל דא מיבעי

וּשְׁבִילָיו כְּדִי שְׁלֵא יַחְטָא לְפָנָי רַבּוֹנוּ, וַיִּתְקַים בְּדַמוֹת שֶׁל אָדָם. בֵּא רָאָה, יַחְזִקָאֵל שְׁמַר אֶת פִּי מִמַּאֲכָלוֹת אֲסוּרִים, שְׁפָתוֹב (יַחְזִקָאֵל ד) וְלֹא בֵּא בְּפִי בְּשׂוֹר פֶּגוּל, זָכָה וְנִקְרָא בֶּן אָדָם. מַה כְּתוּב בְּדִנְיָאֵל? (דִּנְיָאֵל א) וַיִּשֶׁם דְּנִיָּאֵל עַל לְבוֹ אֲשֶׁר לֹא יִתְגַּאֵל בְּפֶת בַּג הַמְּלָךְ וּבִיָּין מִשְׁתִּי, זָכָה הוּא וְהִתְקַים בְּדַמוֹת שֶׁל אָדָם. מִשׁוּם שְׁפָל דְּבָרֵי הָעוֹלָם, כָּלֵם מִפְּחָדִים מִלְּפָנָי דְּמוֹתוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁהוּא שְׁלִיט עַל כָּלֵם וְהוּא הַמְּלָךְ עַל הַפֶּל.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מִשׁוּם זֶה צָרִיף לְאָדָם לְהִשְׁמַר מִחֻטְאָיו וְלֹא יִסְטָה לְיָמִין וּלְשִׁמְאֵל, וְעַם כָּל זֶה צָרִיף לְאָדָם לְבַדֵּק בְּחֻטְאָיו בְּכָל יוֹם וְיוֹם, שְׁהָרֵי כְּשִׂאָדָם עוֹמֵד מִמִּטָּתוֹ, שְׁנֵי עֲדִים עוֹמְדִים לְפָנָיו וְהוֹלְכִים עִמּוֹ כָּל הַיּוֹם.

רוֹצֵה הָאָדָם לְקוּם - אוֹתָם הָעֲדִים אוֹמְרִים לוֹ בְּשַׁעַה שְׁפוּתַח עֵינָיו: (מִשְׁלֵי ד) עֵינֶיךָ לִנְכַח יִבְיטוּ וְעַפְעַפִּיךָ יִישִׁירוּ נִגְדֶּךָ. קָם וּמִסְדָּר רַגְלָיו לְלַכֵּת - אוֹתָם הָעֲדִים אוֹמְרִים לוֹ: (ש) פֶּלֶס מַעְגַּל רַגְלֶךָ וְגו'. וְעַל כֵּן, כְּשֶׁהוֹלֵךְ הָאָדָם בְּכָל יוֹם, צָרִיף לוֹ לְהִשְׁמַר מִחֻטְאָיו.

בְּכָר יוֹם וְיוֹם, כְּשִׁפָּא הַלִּילָה, צָרִיף לְהִתְבּוֹנֵן וְלְבַדֵּק בְּכָל מַה שְׁעָשָׂה כָּל הַיּוֹם הַהוּא כְּדִי שִׁישׁוּב מִהֶם וַיִּסְתַּפֵּל בָּהֶם תְּמִיד, כְּדִי שִׁישׁוּב לְפָנָי רַבּוֹנוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים נא) וַחֲטָאתִי נִגְדִי תְּמִיד, כְּדִי שִׁישׁוּב מִהֶם.

וְכֹא וְרָאָה, בְּזִמְן שִׁישְׁרָאֵל הָיוּ בְּאַרְץ הַקְּדוּשָׁה, לֹא נִמְצָא בִּידֵיהֶם חֻטָּא, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוֵהוּ, מִשׁוּם שֶׁאוֹתָם הַקְּרַבְנוֹת שֶׁהָיוּ מְקַרְבִּים בְּכָל יוֹם הָיוּ מְכַפְּרִים עֲלֵיהֶם.

כְּמָה דְּאוּקְמוּהָ. בְּגִין דְּאִינוּן קְרַבְנִין, דְּהוּוּ מְקַרְבִּין בְּכָל יוֹמָא, (דף קצא ע"ב)

אַרְחוּי וּשְׁבִילָיו, בְּגִין דְּלֹא יַחְטָא קַמֵּיהּ דְּמֵאֲרִיָּה, וַיִּתְקַים בְּדִיוּקְנָא דְּאָדָם.

תָּא חֲזִי, יַחְזִקָאֵל נָטַר פּוּמִיָּה מִמַּאֲכָלֵי דְּאִיסוּרֵי, דְּכִתִּיב, (יַחְזִקָאֵל ד) וְלֹא בֵּא בְּפִי בְּשׂוֹר פֶּגוּל, זָכָה וְאִקְרִי בֶּן אָדָם. דְּנִיָּאֵל מַה כְּתִיב בֵּיהּ, (דִּנְיָאֵל א) וַיִּשֶׁם דְּנִיָּאֵל עַל לְבוֹ אֲשֶׁר לֹא יִתְגַּאֵל בְּפֶת בַּג הַמְּלָךְ וּבִיָּין מִשְׁתִּי, זָכָה הוּא, וְאִתְקַים בְּדִיוּקְנֵיהּ דְּאָדָם. בְּגִין דְּכָל מַלְיָן דְּעֵלְמָא, כְּלָהוּ דְּחֵלִין מִקַּמֵּי דִּיוּקְנָא דְּאָדָם, דְּאִיהוּ שְׁלִיטָא עַל כָּלֵהוּ, וְאִיהוּ מְלִכָא עַל כָּלֵא.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, בְּגִין דָּא אֲצִטְרִיף לִיהּ לְבַר נָשׁ, לְאַסְתְּמָרָא מְחֻבּוּבֵי, וְלֹא יִסְטֵי לְיַמִּינָא וְלְשִׁמְאֵלָא. וְעַם כָּל דָּא, בְּעֵי לִיָּה לְבַר נָשׁ לְמַבְדֵּק בְּחֻבּוּבֵי בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא. דְּהָא כַּד בַּר נָשׁ קָאִים מְעַרְסִיָּה, תְּרִין סְהַדִּין קְיַיְמִין קַמֵּיהּ, וְאַזְלֵי בְּהֵדִיָּה כָּל יוֹמָא.

בְּעֵי בַר נָשׁ לְמִיקָם, אִינוּן סְהַדֵּי אַמְרִין לִיָּה בְּשַׁעַתָּא דְּאַפְתַּח עֵינָיו, (מִשְׁלֵי ד) עֵינֶיךָ לִנְכַח יִבְיטוּ וְעַפְעַפִּיךָ יִישִׁירוּ נִגְדֶּךָ. קָם וְאַתְקִין רַגְלָיו לְמַהֵךְ, אִינוּן סְהַדִּין אַמְרִין לִיָּה, (ש) פֶּלֶס מַעְגַּל רַגְלֶךָ וְגו'. וְעַל דָּא כַּד אָזִיל בַּר נָשׁ, בְּכָל יוֹמָא, בְּעֵי לִיָּה לְאַסְתְּמָרָא מְחֻבּוּבֵי.

בְּכָר יוֹמָא וְיוֹמָא, כַּד אָתִי לִילָא, בְּעֵי לְאַסְתְּפֵלָא וְלְמַבְדֵּק, בְּכָל מַה דְּעַבַּד כָּל הַהוּא יוֹמָא, בְּגִין דְּיִיתוּב מַנְיָיָהוּ, וַיִּסְתַּפֵּל בְּהוּ תְּדִיר, בְּגִין דְּיִיתוּב קַמֵּי מֵאֲרִיָּה. כְּמָה דְּאֵת אָמַר (תְּהִלִּים נא) וַחֲטָאתִי נִגְדִי תְּמִיד, בְּגִין דְּיִיתוּב מַנְיָיָהוּ.

וְתָא חֲזִי, בְּזִמְנָא דְּהוּוּ יִשְׂרָאֵל בְּאַרְעָא קְדִישָׁא, לֹא אֲשַׁתְּפַח בִּידֵיהוּ חוּבָא,

הוּוּ מְכַפְּרֵי עַלְיֵיהּוּ. הַשְׁתָּא דְאַתְגַּלּוּן יִשְׂרָאֵל
מֵאַרְעָא, וְלִית מָאן דְּמְכַפֵּר עַלְיֵיהּוּ, אֹרִייתָא
הִיא מְכַפְּרָא עַלְיֵיהּוּ, וְעוֹבְדֵין דְּכַשְׁרָן, בְּגִין
דְּשְׂכִינְתָא עִמָּהוּן בְּגִלּוּתָא. וּמָאן דְּאִיהוּ לֹא
מְסַתְּפַל בְּאַרְחוּי דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, גְּרִים
לְשְׂכִינְתָא לְאַתְפַּיָּא בְּגוּ עַפְרָא, כְּמָה דְּאַתְּ
אָמַר, (ישעיה כו) יִשְׁפִּילָנָה יִשְׁפִּילָה עַד אַרְץ וְגו'.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְכֵן מָאן דְּאַשְׁתַּדַּל
בְּאֹרִייתָא וּבְעוֹבְדֵין דְּכַשְׁרָן, גְּרִים לֵה
לְכַנְסַת יִשְׂרָאֵל, לְאַרְמָא רִישָׁא בְּגוּ גְלוּתָא.
זַפְּאָה חוּלְקִיהוּן דְּאִינוּן דְּמִשְׁתַּדְּלֵי בְּאֹרִייתָא
יִמְמָא וְלִילֵי.

תָּא חֲזִי, גְּלַגְל קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא גְּלַגּוּלִין
בְּעַלְמָא, בְּגִין לְאַרְמָא רִישָׁא דְּצַדִּיקָיָא,
דְּהָא בְּגִין דְּרִים יוֹסֵף רִישִׁיָּה בְּעַלְמָא, עַל
דְּאַשְׁתַּפַּח זַפְּאָה קַמִּיה, אַרְגִּיז רַבּוּנָא עַל
עַבְדוּי. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר חֲטָאוּ מִשְׁקָה מְלַךְ
מִצְרַיִם וְהָאֵפָה לְאַדְנִיָּהֶם לְמְלַךְ מִצְרַיִם.
וְכֹלָא בְּגִין לְאַרְמָא רִישָׁא דְּיוֹסֵף זַפְּאָה. וְתָא
חֲזִי, עַל יְדָא דְּחַלְמָא, אַתְּפַיָּא מַעַם אַחוּי,
וְעַל יְדָא דְּחַלְמָא אַתְרַבִּי עַל אַחוּי, וְאַתְרַבִּי
עַל כָּל עַלְמָא:

וַיַּחֲלֹמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלֹמוֹ בְּלִילָה
אֶחָד אִישׁ כְּפַתְרוֹן וְגו', תָּא חֲזִי,
דְּהָא אַתְמָר דְּכָל חֲלֹמִין אֲזֵלִין בְּתַר פּוּמָא,
יוֹסֵף כִּד פֶּשֶׁר לֵהוּ חֲלֹמָא, אַמַּאי פֶּשֶׁר לֵהֲאִי
פִּישְׁרָא טְבָא, וְלֵהֲאִי פִּישְׁרָא בִּישָׁא. אָלָא,
אִינוּן חֲלֹמִין עַלְיָה דְּיוֹסֵף הָוָה, וּבְגִין דְּיִדְע
מְלָה עַל עַקְרָא וְשִׁרְשָׁא דִּילָהּ, בְּגִין כִּד פֶּשֶׁר
חֲלֹמָא לֵהוּ כְּמָה דְּאַצְטְרִיף. לְכָל חַד וְחַד
פֶּשֶׁר לֵהוּן פִּישְׁרָא, לְאַהֲדָרָא מְלָה עַל
אַתְרֵיהּ.

כֹּה פְּתִיב וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יוֹסֵף הֲלוֹא

עֲכָשׁוּ שְׂיִשְׂרָאֵל גְּלוּ מִן הָאָרֶץ
וְאִין מִי שְׂמַכְפֵּר עַלְיֵהֶם, הַתּוֹרָה
מְכַפֶּרֶת עַלְיֵהֶם וּמַעֲשִׂים כְּשֵׁרִים,
מְשׁוּם שְׁהַשְׂכִּינָה עִמָּהֶם בְּגִלּוּת,
וּמִי שְׂאִינוּ מְסַתְּפַל בְּדַרְכֵי
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, גּוֹרֵם לְשְׂכִינָה
לְהַכְנֹעַ בְּתוֹךְ הָעֵפֶר, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר
(ישעיה כו) יִשְׁפִּילָנָה יִשְׁפִּילָה עַד
אַרְץ וְגו'.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְכֵן מִי
שְׂמַשְׁתַּדַּל בְּתוֹרָה וּבְמַעֲשִׂים
כְּשֵׁרִים, גּוֹרֵם לְכַנְסַת יִשְׂרָאֵל
לְהָרִים רֹאשׁ בְּתוֹךְ הַגְּלוּת. אֲשֶׁרִי
חֲלָקִים שֶׁל אוֹתָם שְׂמַשְׁתַּדְּלִים
בְּתוֹרָה יָמִים וְלִילוֹת.

בֵּא רָאָה, גְּלַגְל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא גְּלַגּוּלִים בְּעוֹלָם כְּדֵי לְהָרִים
אֶת רֹאשׁ הַצַּדִּיקִים, שְׁהָרִי כְּדֵי
שְׂיוֹסֵף יָרִים אֶת רֹאשׁוֹ בְּעוֹלָם עַל
שְׁנַמְצָא צַדִּיק לְפָנָיו, הַרְגִּיז אֶת
הָאֲדוֹן עַל עַבְדּוֹ, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר
חֲטָאוּ מִשְׁקָה מְלַךְ מִצְרַיִם
וְהָאֵפָה לְאַדְנִיָּהֶם לְמְלַךְ מִצְרַיִם,
וְהַכֵּל כְּדֵי לְהָרִים אֶת רֹאשׁוֹ שֶׁל
יוֹסֵף הַצַּדִּיק. וּבֵא וְרָאָה, עַל יְדֵי
הַחֲלוֹם נִכְנַע מַעַם אַחִיו, וְעַל יְדֵי
הַחֲלוֹם הַתְּגַדֵּל עַל אַחִיו,
וְהַתְּגַדֵּל עַל כָּל הָעוֹלָם.

וַיַּחֲלֹמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלֹמוֹ
בְּלִילָה אֶחָד אִישׁ כְּפַתְרוֹן וְגו'.

בֵּא רָאָה שְׁהֵנָּה נֹאֲמַר שְׂכַל
הַחֲלוֹמוֹת הוֹלְכִים אַחֲרֵי הַפֶּה.
כְּאֲשֶׁר יוֹסֵף פֶּתַר לָהֶם אֶת
הַחֲלוֹם, לְמָה לְזָה פֶּתַח פֶּתְרוֹן
טוֹב, וְלְזָה פֶּתְרוֹן רַע? אָלָא
שְׂאוֹתֶם הַחֲלוֹמוֹת הִיוּ עַל יוֹסֵף,
וּמְשׁוּם שְׂיַדְע הַדְּבָר עַל עַקְרוֹ
וְשִׁרְשׁוֹ, מְשׁוּם כִּד פֶּתַר לָהֶם
הַחֲלוֹם כְּמוֹ שְׂצַרִּיף, לְכָל אֶחָד
וְאֶחָד פֶּתַר לָהֶם פֶּתְרוֹן לְהַתְּזִיר
הַדְּבָר עַל מְקוֹמוֹ.

כֹּה פְּתוּב? וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יוֹסֵף
הֲלוֹא לְאַלְהֵים פֶּתְרוּנִים סִפְרוּ נָא
לִי. מַה הַטַּעַם? מְשׁוּם שְׂכַד צַרִּיף

לו לפתר החלום - להפקיד את הפתרון לקדוש ברוך הוא, משום ששם הוא הקיום של הכל וכו' עומד הפתרון.

בא ראה, הרי נאמר שדרגת החלום למטה היא, והיא הדרגה הששית, משום שהרי ממקום הנבואה היא שורה, עד הדרגה הזו של החלום, שש דרגות הן, ועולה הפתרון מדרגת החלום לדרגה אחרת. החלום הוא הדרגה שלמטה, והפתרון עומד עליהם, והפתרון עומד בדבור, ועל פן בדבור עומד הדבר, שכתוב הלוא לאלהים פתונים. הלוא לאלהים ודאי.

בא ראה מה כתוב. ויספר שר המשקים את חלומו ליוסף וגו'. רבי אלעזר פתח ואמר, (מלכים ב ב) ויהי כעברם ואלהיו אמר אל אלישע שאל מה אעשה לך בטרם אלקח מעמך ויאמר אלישע ויהי נא פי שנים ברוחך אלי. כאן יש להסתפל, שהפסוק הזה הוא תמיהה. ואלהיו אמר אל אלישע שאל מה אעשה לך, וכי ברשותו זה עומד? והרי הוא ברשותו של הקדוש ברוך הוא! ועוד, שאלישע גם כן היה יודע, מה הטעם שאמר ויהי נא פי שנים ברוחך אלי?

אָרָא ודאי, מי שאוחז בשמים וארץ וכל העולמות, איך זה לא יהיו ברשותו? ודאי שאליהו ושאר הצדיקים, הקדוש ברוך הוא עושה תמיד את רצונם, שכתוב (תהלים קמה) רצון יראיו יעשה, וכל שפן שאותה רוח הקדש שעליו הוריש לאלישע הצדיק, שהיה השמש שלו, והנה הקדוש ברוך הוא אמר לו (מלכים א-ט) ואת אלישע בן שפט מאבל

לאלהים פתונים ספרו נא לי. מאי טעמא, בגין דהכי מיבעי ליה למפשר חלמא, לפקדא פישרא לקדשא בריך הוא, בגין דתמן איהו קיומא דכלא, וביה קיימא פישרא.

תא חזי, הא אתמר דדרגא דחלמא לתתא איהו, ואיהו דרגא שתיתתא. בגין דהא מאתר דנבואה שריא עד האי דרגא דחלמא, שיתא דרגין אינון. וסלקא פישרא מדרגא דחלמא, לדרגא אחרא. חלמא איהו דרגא דלתתא, ופישרא קיימא עלייהו. ופישרא קיימא בדבור, ועל דא בדבור קיימא מלה. דכתיב הלא לאלהים פתונים, הלא לאלהים ודאי.

תא חזי, מה כתיב, ויספר שר המשקים את חלמו ליוסף וגו'. רבי אלעזר פתח ואמר, (מלכים ב ב) ויהי כעברם ואלהיו אמר אל אלישע שאל מה אעשה לך בטרם אלקח מעמך ויאמר אלישע ויהי נא פי שנים ברוחך אלי. הכא אית לאסתפל, דהאי קרא תוהא איהו. ואלהיו אמר אל אלישע שאל מה אעשה לך, וכי ברשותיה קיימא, והא ברשותיה דקדשא בריך הוא איהו. ותו, דאלישע הכי נמי איהו הוה ידע, מאי טעמא אמר, ויהי נא פי שנים ברוחך אלי. אָרָא ודאי, מאן דאחיד בשמיא וארעא וכל עלמא, היך לא יהא ברשותיה דא. ודאי אליהו, ושאר צדיקים, קדשא בריך הוא עביד רעותהון דצדיקייא תדיר. דכתיב, (תהלים קמה) רצון יראיו יעשה, וכל שפן דההוא רוחא קדישא, די עליה, ירית ליה לצדיקא דאלישע, דהוה שמשא דיליה. והא קדשא בריך הוא אמר ליה (מלכים א ט) ואת אלישע בן שפט מאבל